

**Analysis of the Most Important Factors Affecting the Failure of New Cities
in Iran with the Foresight Approach (Case Study: Sadra New Town)**

Zohreh Hadyani⁻

Assistant Professor of Geography and Urban Planning, University of Sistan and
Baluchestan, Zahedan, Iran, (Corresponding Author) z.hadyani@gep.usb.ac.ir

Sayed Ali Hosseini

Ph.D. Student of Geography and Urban Planning, University of Sistan and Baluchestan,
Zahedan, Iran, hosseini.a@pgs.usb.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to investigate and analyze the most important factors affecting the failure of new cities in Iran with emphasis on the Sadra City and with a foresight approach.

Method: The type of research is based on the purpose of applying a combination of documentary and survey methods in the exploration and based on a Foresight approach and scenario that has been implemented using a combination of quantitative and qualitative models. The method of data collection is library and field studies. Structural analysis, scenario analysis and Delphi technique have been used in this research. The software used in this study is the Scenario Wizard and Mic Mac software.

Findings: Based on structural analysis results, among the 22 indicators studied, 10 indicators were selected as the most important indicators affecting the failure of new cities in Iran. Among the 10 key indicators affecting the system, four indicators are from the group of technical-engineering variables, three indicators from the group of social variables, two indicators from the group of managerial variables and one index from the group of economic variables, the results show a significant difference between technical-engineering variables. And it has a social with two other variables.

Conclusion: The final results also identified three scenario groups including scenarios with favorable conditions, based on competitiveness and program orientation, maintaining the status quo and critical and unfavorable conditions in improving the situation of new towns.

Key words: New Cities, Foresight Approach, Scenario, Sadra City, Iran.

دو فصلنامه آینده‌پژوهی ایران

مقاله پژوهشی، سال پنجم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۹ صفحه: ۴۹-۷۹

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد

آینده‌پژوهی (نمونه مورد مطالعه: شهر جدید صدرا)

زهره هادیانی⁻

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و

بلوچستان، زاهدان، ایران (نویسنده مسئول)، z.hadyani@gep.usb.ac.ir

سید علی حسینی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه

سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران، hosseini.a@pgs.usb.ac.ir

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی و تحلیل مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با تأکید بر شهر صدرا و با رویکرد آینده‌پژوهی انجام شده است.

روش: نوع تحقیق براساس هدف، کاربردی و از حیث روش، ترکیبی از روش‌های اسنادی و پیمایشی در سطح اکتشافی و مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی و سناریونگاری است که با به‌کارگیری ترکیبی از مدل‌های کمی و کیفی صورت گرفته است. روش جمع‌آوری اطلاعات، مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی است. در این پژوهش از مدل تحلیل ساختاری، سناریونگاری و تکنیک دلفی استفاده شده است. نرم‌افزارهای مورد استفاده در این پژوهش، نرم‌افزار سناریو ویزارد و میک‌مک است.

یافته‌ها: براساس نتایج مدل تحلیل ساختاری از میان ۲۲ شاخص مورد بررسی، ۱۰ شاخص به‌عنوان مهم‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا انتخاب شد. از میان ۱۰ شاخص کلیدی اثرگذار بر سیستم، چهار شاخص از گروه متغیر فنی - مهندسی، سه شاخص از گروه متغیر اجتماعی، دو شاخص از گروه متغیر مدیریتی و یک شاخص هم از گروه متغیر اقتصادی است. نتایج نشان از تفاوت معنادار متغیر فنی - مهندسی و اجتماعی با دو متغیر دیگر دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج نهایی پژوهش نشان داد که ۳ گروه سناریو شامل سناریوهای دارای شرایط مطلوب با رویکردهای مبتنی بر رقابت‌پذیری و برنامه‌محوری، سناریوی حفظ وضع موجود و سناریو شرایط بحرانی و نامطلوب پیش روی شهرهای جدید مانند شهر صدرا مؤثر بوده‌اند.

واژگان کلیدی: شهرهای جدید، رویکرد آینده‌پژوهی، سناریونگاری، شهر صدرا، کشور ایران.

۱- مقدمه

از اوایل دهه ۷۰ میلادی علم و هنر آینده‌نگاری به‌عنوان ابزار سیاست‌گذاری به‌طور رسمی در چند کشور محدود به‌خصوص ژاپن به کار گرفته شد. ولی از اوایل دهه ۹۰ میلادی به‌طور گسترده با همکاری نهادهای بین‌المللی جهت توانمندسازی کشورها از این روش استفاده شد و امروزه به‌عنوان رویکرد غالب شناسایی فناوری در اکثر کشورهای توسعه‌یافته درآمده است. (زالی و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۲). امروزه آینده‌نگاری به‌طور گسترده‌ای به کار گرفته می‌شود. این واژه طیف وسیعی از رویکردهایی است که باعث بهبود فرایند تصمیم‌گیری می‌شوند، رویکردهایی که تفکر درباره آینده بلندمدت را به همراه دارند. (خیرگو و شکری، ۱۳۹۰: ۱۱۰) لذا در جهان رقابتی امروز، کشورهایی که خواهان تحولات بنیادین هستند، برنامه‌ریزی‌های پارچا و مبتنی بر طراحی سناریو با رویکرد آینده‌نگاری را محور عمده برنامه‌ریزی توسعه آتی خود قرار داده‌اند. (تقوایی و حسینی‌خواه، ۱۳۹۶: ۹) در این بین، بهبود وضعیت و کاهش مشکلات شهرهای جدید در ایران به‌عنوان یکی از این موضوعات بسیار مهم که نقشی اساسی در جهت کاهش مشکلات شهرهای بزرگ و کلان‌شهرها به عهده دارد و می‌تواند با آینده‌نگاری و تدوین سناریو به شهرهای جمعیت‌پذیر و خودکفا تبدیل شوند، مطرح است. گسترش بی‌رویه و سریع، تراکم و تمرکز بیش از حد جمعیت در شهرهای بزرگ سبب شده بود که این شهرها دیگر قادر به تداوم حیات سالم شهری نباشند و درواقع، امکان ارائه خدمات لازم را برای ساکنان خود نداشته باشند. با توجه به این مسئله در شهرهای بزرگ برای توزیع رشد متعادل اقتصادی، اجتماعی و کنترل بی‌رویه آنها، ایجاد شهرهای جدید در اطراف شهرهای بزرگ برای کاهش جمعیت در فاصله مناسب از شهرهای بزرگ پیشنهاد شد. (بزی و افراسیابی‌راد، ۱۳۸۸: ۱۱۱) اجرای سیاست احداث شهرهای جدید به لحاظ گستردگی اقدامات، حجم عملیات و تعداد سکونتگاه تجربه منحصربه‌فردی در عرصه تجربیات جهانی به شمار می‌رود. (زبردست، ۱۳۸۶: ۵) بنا به گفته شولتز (Schultz) «فرصت آبادی گزیدن در سرزمین‌های بکر برای انسان امروزی به‌ندرت به دست آمده است و چنین رویدادی را باید از وقایع صرفاً تاریخی به شمار آورد». (شولتز، ۱۳۸۱: ۱۸) از اهداف اصلی پیشگامان احداث شهرهای جدید، کاهش تمرکز جمعیت در شهرهای بزرگ و ایجاد مشاغل در نواحی اطراف کلان‌شهرها بوده است. (شکوه، ۱۳۸۱: ۱۲۳)

از آنجایی‌که اغلب شهرهای جدید فاقد پایه اقتصادی مستقلند، بسیاری از خدمات و نیازهای ساکنان خود را از مادرشهرها تأمین می‌کنند. از این رو این‌گونه شهرها به لحاظ خدماتی و کارکرد اقتصادی، جوامعی ناقصند و اغلب شکل خوابگاهی به خود می‌گیرند. در مقایسه با

ساخت جمعیتی مادرشهر، این شهرها جوامعی جوان به حساب می‌آیند. همچنین از لحاظ اجتماعی ناهمگون و در مقایسه با شهرهای متعارف، فاقد هویت شهری هستند. نتیجه این ویژگی‌ها باعث می‌شود جرم‌خیزی این جوامع زیاد شود؛ زیرا نظارت اجتماعی در آنها ضعیف است. (خاکپور و امیری، ۱۳۸۹: ۷) همان‌طور که می‌دانیم اشتغال و اسکان دو رکن اساسی یکجانشینی است؛ درحالی‌که در شهرهای جدید معمولاً اشتغال برای نسل اول فراهم است و نسل‌های بعدی به دلیل کمبود شغل مجدداً به مادرشهرها و سایر مکان‌های اشتغال در محدوده شهرهای اقماری روی می‌آورند. از این‌رو فلسفه ایجاد شهرهای جدید در درازمدت به ضد خودش تبدیل می‌شود؛ یعنی باز مهاجرت از پیرامون به مرکز صورت می‌گیرد. بنابراین، این‌گونه شهرها نمی‌توانند به هدف‌های ایجاد خود دست یابند. (همانجا) در مکان‌یابی شهرهای جدید به نظر می‌رسد به عامل دولتی بودن زمین بیش از حد بها داده شده است. نگاه غالب به شهرهای جدید در ایران کالبدی است و معمولاً چنین برداشت می‌شود که با احداث آپارتمان‌های مجلل و خیابان‌های شطرنجی می‌توان بر مسائل فائق آمد؛ درحالی‌که شهرها محل زندگی انسان‌هایی با افکار و عقاید مختلفند و جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و مردم‌شناسی از اهمیت زیادی برخوردارند و شهرهای جدید نیز از این قاعده مستثنا نیستند. (عدالت‌خواه، ۱۳۷۳: ۳۴)

با توجه به اهمیت شهرهای جدید در نظام شهری ایران و مشکلات و مسائل به وجود آمده برای این شهرها، همواره لزوم ارزیابی و بازنگری شرایط آنها بسیار مهم است. نگاهی به سیاست احداث شهرهای جدید در ایران به‌خصوص شهر صدرا بیانگر آن است که این شهر به اهداف جمعیتی و اقتصادی خود نرسیده و نتوانسته است به‌صورت موفقیت‌آمیزی پذیرای سرریز جمعیت مادرشهر شیراز باشد. از این‌رو پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. عوامل کلیدی و پیشران‌های اصلی دخیل در عدم موفقیت شهر جدید صدرا کدامند؟
۲. سناریوهای مطلوب و محتمل پیش روی شهر صدرا در چهارچوب سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی انعطاف‌پذیر متناسب با شرایط خاص این شهر چه سناریوهایی می‌تواند باشد؟

۲- مبانی نظری پژوهش

بیان تعریف مشخص و دقیق از آینده‌نگاری مشکل است، زیرا اولاً تفاوت دیدگاه‌های افراد مختلف که آینده‌نگاری را از حوزه مورد علاقه خود می‌نگرند، وجود دارد، ثانیاً عمر کوتاه این دانش و سیر تجربه‌های گوناگون از این دانش، باعث شده است مفهوم آینده‌نگاری پی‌درپی تغییر کند. (زالی و عطریان، ۱۳۹۵: ۱۰۹) به زعم جورجیو (Georghiou) «آینده‌نگاری ابزاری سیستماتیک برای ارزیابی آن دسته از پیشرفت‌های علمی و فناورانه است که می‌تواند تأثیرات

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۵۳

بسیار شدیدی بر رقابت صنعتی، خلق ثروت و کیفیت زندگی داشته باشند.» (Kelliher & Daragh, 2015: 38). از منظر گویگان (Gavigan) آینده‌نگاری «فرآیندی سیستماتیک، مشارکتی و گردآورنده ادراکات آینده است که چشم‌اندازی میان‌مدت تا بلندمدت را با هدف اتخاذ تصمیمات روزآمد و بسیج اقدامات مشترک بنا می‌کند.» (Slaughter, 2014: 28) از منظر برنامه‌ریزی، اجرای مطالعات آینده‌نگاری را می‌توان به سه مرحله تقسیم کرد. در هر یک از این مراحل، بخشی از فرایند انجام می‌گیرد. این تقسیم‌بندی در مطالعات بسیاری از کشورها مورد استفاده قرار گرفته است. این سه مرحله عبارتند از:

مرحله پیش‌آینده‌نگاری (Pre-Foresight): در این مرحله، مطالعات آماده‌سازی برای اجرای مطالعات آینده‌نگاری انجام می‌گیرد.

مرحله اصلی آینده‌نگاری (Foresight phase or main-foresight): در این مرحله روش‌های اصلی هر آینده‌نگاری مانند دلفی پیاده می‌شود. پرسش‌نامه برای مشارکت‌کنندگان و خبرگان ارسال می‌شود و پاسخ‌ها ارزیابی می‌شوند.

مرحله پس‌آینده‌نگاری (Post-foresight): در این مرحله مطالعات مربوط به انتشار نتایج، اشاعه نتایج بین سیاست‌گذاران، حتی پیاده‌سازی نتایج و بهره‌برداری از نتایج انجام می‌گیرد. (Martin & Johnston, 1999: 53)

کارل پوپر معتقد بود که اگر نمی‌توانیم آینده را پیش‌بینی کنیم، حداقل می‌توانیم برخی از جایگزین‌های محتمل را درک کنیم. (Martelli, 2014: 4) تفکر درباره آینده مقوله جدیدی نیست، بلکه پدیده‌ای جهان‌شمول است که می‌توان ریشه آن را در دوران قبل از تاریخ نیز جستجو کرد. تمام جوامع بشری در مورد زمان و آینده تصوراتی دارند که تأکید متفاوتی بر گذشته و آینده دارد. دو عامل در نگاه انسان به آینده از قدیم‌الایام مؤثر بوده است: یکی احتیاط انسان نسبت به مخاطرات آینده که تمایل به اجتناب از آنها داشت و دیگری نیز تمایل و آرزوهای انسان نسبت به ایجاد دنیای آرمانی بود. (Slauther, 2002: 350) تفاوت مطالعه آینده در عصر مدرن با گذشته در آن است که امروزه آینده‌پژوهی وابسته به خرافه، جادو و نیروهای فراطبیعی نیست (Bell, 2003:5). آینده‌پژوهی یک زمینه تحقیقاتی علمی است که محققان و دانشمندان زمینه‌های مختلف علمی را با خود در تعامل قرار داده است. اگرچه آینده‌پژوهی به‌طور گسترده‌ای در سراسر جهان در برنامه‌ریزی استراتژیک و سیاست‌گذاری مورد استفاده قرار گرفته است، اما در بسیاری از زمینه‌ها برای تصمیم‌گیران ناشناخته است. (Mahmud, 2011: 697) آینده‌پژوهی برای اینکه در تمام رشته‌ها کاربرد داشته باشد، نیاز به تجدیدنظر در بنیان‌های معرفت‌شناختی و فلسفی خود دارد. (Massini, 2001: 646) به‌طور کلی می‌توان گفت آنچه امروزه آینده‌پژوهی نامیده می‌شود از تحقیق در عملیات، برنامه‌ریزی ملی، مطالعات آینده، تحلیل سیستمی، تحلیل تصمیم‌گیری و مطالعات سیاست‌گذاری حاصل شده

است (Bell, 2003: 6) که اوج توجه به این زمینه از دهه ۱۹۶۰ شکل گرفته است، با این حال پایان جنگ جهانی دوم، آغازی برای مطالعات آینده‌پژوهی به صورت علمی بوده است؛ به طوری که بین دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در بسیاری از دانشگاه‌ها دروس مربوط به آینده تدریس شد. (Slauther, 2003: 350). امروزه نگرش‌ها نسبت به آینده هم به لحاظ نحوه نگرش مردم و هم به لحاظ تأثیرگذاری ارزش‌ها نسبت به رویکردهای آینده، تغییر یافته است. آرمان‌شهر سنت آگوستین، اتویبیای توماس مور، جامعه انسان‌محور فرانسیس بیکن (Francis Biken) و مدینه فاضله اسلامی هرکدام از این رویکردها از آینده مطلوب حاکی از نیازها و امیدهای انسان‌ها برای زندگی در زمان است. به عبارتی آینده نه تنها باید قابل پیش‌بینی باشد، بلکه باید انتخاب و ساخته شود. بررسی تحولات مطالعات آینده‌پژوهی نشان می‌دهد که آینده‌پژوهی متمرکز بر سه بعد تکنولوژیکی، اجتماعی و جهانی بوده است. به لحاظ فلسفی هم، مکتب فرانسوی معتقد به در نظر گرفتن چندین آینده به جای یک آینده است. نگاه به آینده و جایگزین‌های آن، برای نوع بشری که در جامعه‌ای با تغییر و تحولات مداوم زندگی می‌کند، بسیار سخت است. (Massini, 2001: 640) سناریوسازی شاید کلیدی‌ترین روش‌شناسی آینده‌پژوهی است که می‌تواند آینده‌های احتمالی که جهت انعکاس آینده‌های سازمان‌ها و سیستم‌های اجتماعی ساختاریافته‌اند را مدل‌سازی کند. (Martelli, 2014: 4; Slauther, 2002: 361) این تکنیک به دلیل کارایی آن در عدم قطعیت زمان و پیچیدگی به عنوان ابزار ارزشمندی است که به آمادگی سازمان‌ها برای آینده‌های محتمل کمک می‌کند و باعث می‌شود سازمان‌ها منعطف و نوآورتر شوند. (Amer et al, 2013: 21) مفهوم سناریو را نخستین بار در سال ۱۹۶۴ در کشور فرانسه گاستون برگر (Gaston Berger) به عنوان پیش‌بینی (La Prospective) معرفی کرد، اما به وسیله هرمان کان (Herman Khan) معروف شد. نخستین استفاده از آن بعد از جنگ جهانی دوم در زمینه نظامی بود. (Amer et al, 2013: 23; Grayson, 1987: 23; Martelli, 2014: 21; Von Der Gracht, 2008: 69) سناریو به عنوان رویکرد برنامه‌ریزی استراتژیک توسط شرکت نفتی شل (Dutch/ Shell) در اواخر ۱۹۶۰ و اوایل ۱۹۷۰ گسترش یافت. (Wack, 1985: 73) هدف اصلی برنامه‌ریزی سناریو تحلیل آینده در سطح جهانی یا حداقل در سطح صنایع جهانی مانند انرژی بود. (Martelli, 2014: 4; Zegras & Rayle, 2012: 342) به طور خاص، فرایند برنامه‌ریزی سناریو ممکن است به معنی ایجاد شبکه‌ها و آغاز همکاری باشد. اگرچه نقش تعاملی برنامه‌ریزی سناریو ایده‌ای جدید نیست، احتمال استفاده از آن به عنوان ابزار تعاملی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان به خصوص در عرصه توسعه شهری، جایی که با مسائل پیچیده‌ای از پایداری، برابری، رقابت‌پذیری روبه‌رو هستند، که نیازمند تعامل درون‌سازمانی و

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۵۵

برون‌سازمانی بوده، دارای بالاترین اهمیت است. (Zegras & Rayle, 2012: 342) یکی از مهم‌ترین مزیت‌های سناریوها فراهم کردن روش مؤثری برای آگاه‌سازی مدیران از عدم قطعیت آینده است. (Grayson, 1987: 32) هرمان‌خان، پدر برنامه‌ریزی سناریو، آن را مجموعه‌ای از رخدادهای احتمالی در آینده جهت تعیین زنجیره احتمالی رخدادهای علت و معلولی و نقاط تصمیم‌گیری آنها تعریف می‌کند. شویمیکر (Schoemaker) معتقد است که برنامه‌ریزی سناریو باید آینده‌های محتمل را نشان دهد، مجموعه‌ای از گزینه‌های را کسب کند، تفکرات درباره آینده را شبیه‌سازی نماید و ذهنیت غالب و وضع موجود را به چالش بکشد. (Amer et al, 2013: 23; Martelli, 2014: 27) سناریوها توصیفی از آینده‌های مختلف ممکن و برنامه‌ریزی سناریو رویکردی به‌منظور گسترش سناریوها است. در واقع برنامه‌ریزی سناریو رویکردی به‌منظور کشف آینده‌های ممکن مختلف و وابسته به درک امروز به‌منظور کشف آنچه ممکن است در آینده رخ دهد، است. (Bala et al, 2017: 149)

مطالعات مربوط به شهرهای جدید در سطح بین‌المللی و ملی طیف گسترده و متنوعی از مطالعات را در برمی‌گیرد. در این میان، فقط به بیان برخی از مطالعات به‌طور مختصر و در حد ضرورت اشاره می‌شود:

جدول (۱) مطالعات مربوط به پیشینه تحقیق

ردیف	نویسندگان	عنوان	روش‌های مورد استفاده	نتایج
۱	زیاری (۲۰۰۶)	برنامه‌ریزی و کارکرد شهرهای جدید در ایران	روش توصیفی - تحلیلی	شهرهای جدید در ایران در دو دوره زمانی قبل از انقلاب و بعد از انقلاب بررسی شده و فرایند برنامه‌ریزی شهرهای جدید در ایران و عملکرد این شهرها ارزیابی شده است. (Ziari, 2006: 412-422)
۲	هوئی (۲۰۰۵)	بررسی الگوهای سفرهای روزانه ساکنین شهر جدید هنگ‌کنگ	روش توصیفی - تحلیلی	نتایج نشان داد که علی‌رغم تصورات ایدئال ثبت‌شده در اصول برنامه‌ریزی شهرهای جدید، شرایط نامناسب مشاغل و مدارس در شهرهای جدید به سفرهای روزانه حومه‌ای از شهرهای جدید به شهرهای قدیمی منتهی شده است. (Hui, 2005: 421-427)
۳	فیرمان (۲۰۰۴)	توسعه شهر جدید در ناحیه متروپلیتن جاکارتا: چشم‌انداز افتراق فضایی	روش توصیفی - تحلیلی	نتایج نشان داد که در ناحیه جاکارتا توسعه شهر جدید، افتراق فضایی را به سه دلیل تقویت می‌کند: ۱. گروه‌های با درآمد بالا و متوسط را قطبی می‌کند. ۲. گروه‌های با درآمد بالا مکان‌های بسیار امن و مناسب را اشغال می‌کنند. ۳. آبادگران شهر را به‌جای شهرداری اداره می‌کنند. (Firman, 2004: 349-368)
۴	پاران محمدی خوش‌بین (۱۳۹۱)	و بررسی خودکفایی در شهرهای جدید؛ مقایسه تجربه ایران (شهر جدید هشتگرد) و کره جنوبی	روش توصیفی - تحلیلی	نتایج نشان داد که خودکفایی می‌تواند از طریق فرایند تراکمی طولانی‌مدت و گام‌به‌گام محقق شود تا اینکه فوراً توسط برنامه‌ریزی صورت پذیرد. (پاران و محمدی خوش‌بین، ۱۳۹۱: ۱۱۲-۹۹)
۵	قرخلو و	جایگاه شهرهای جدید	روش توصیفی	نتایج نشان داد که در ارزیابی نقش و عملکرد شهرهای جدید در ارتباط

همکاران (۱۳۸۸)	در توسعه مسکن	- تحلیلی	با توسعه مسکن در نقاط مختلف جهان، می‌توان گفت با توجه به شرایط اقتصادی اجتماعی این قبیل کشورها دستاوردهای گوناگونی داشته‌اند. (قرخلو و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۵-۱۸)
۶ عابدینی (۱۳۸۷)	ارزیابی چالش‌ها و مشکلات شهرهای جدید و میزان موفقیت آنها در ایران: شهر جدید	روش توصیفی - تحلیلی	نتایج نشان داد که با توجه به جمعیت حاضر و جمعیت پیش‌بینی شده برای آن در اجرای نقش‌ها و عملکردهایش ناموفق بوده است. این شهر جدید در عمل نتوانسته است از مشکلات مادرشهر تبریز بکاهد و جمعیت کمی تاکنون در این شهر ساکن شده‌اند. (قرخلو و عابدینی، ۱۳۸۷: ۱۹۱-۱۶۵)

منبع: (مطالعات نگارندگان، ۱۳۹۸)

این پژوهش ضمن ادامه روند پژوهش‌های قبلی در مورد شهرهای جدید سعی نموده است با استفاده از مدل‌های آینده‌پژوهی شامل مدل تحلیل ساختاری و سناریونویسی به بررسی و تحلیل مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا در شیراز بپردازد که به نظر نمی‌رسد در مطالعات گذشته در مورد محدوده مورد مطالعه از چنین تحلیلی استفاده شده باشد. همچنین در این پژوهش از دو نرم‌افزار میک‌مک و سناریو ویزارد برای مشخص کردن پیشران‌های اصلی و کلیدی مؤثر بر عدم موفقیت شهر صدرا و تدوین سناریوهای محتمل برای بهبود وضعیت این شهر استفاده شده است که می‌توان تدوین سناریوهای مطلوب برای رفع مشکلات این شهر را از دیگر جنبه‌های نوآوری این پژوهش دانست.

۳- روش‌شناسی پژوهش

نوع تحقیق براساس هدف کاربردی - توسعه‌ای و از لحاظ ماهیت و روش تحلیلی - اکتشافی است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش مطالعات کتابخانه‌ای (فیش‌برداری و اسنادی) و مطالعات میدانی (پرسش‌نامه و مصاحبه) است. در این پژوهش از روش‌های سناریوسازی، روش دلفی و مدل تحلیل ساختاری استفاده شده است. نرم‌افزارهای مورد استفاده در این پژوهش نرم‌افزار سناریو ویزارد (Scenario Wizard) و میک‌مک (MICMAC) است. به‌منظور تعیین مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا در شیراز با استفاده از خبره‌سنجی از کارشناسان و متخصصان مربوطه تعداد ۲۲ عامل به‌عنوان عوامل اولیه شناسایی شدند. داده‌ها و منابع اطلاعاتی از طریق پرسش‌نامه و روش دلفی جمع‌آوری و سپس با استفاده از مدل تحلیل ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۳-۱- مدل تحلیل ساختاری

یکی از رایج‌ترین مدل‌های آینده‌پژوهی است. با ورود به عرصه رویکرد سیستمی و نشان دادن توانایی خود در این عرصه، تحلیل ساختاری در اواخر دهه ۱۹۶۰ صعودی واقعی را تجربه کرد که با کارهای جی فورستر (Jay Forrester) بر روی مدل‌های پویایی صنایع و پویایی شهرها (۱۹۶۱) شروع شد. توانایی این مدل در شناسایی روابط بین متغیرها و در نهایت شناسایی متغیرهای کلیدی مؤثر در تکامل سیستم است. مدل تحلیل ساختاری در مطالعه کیفی سیستم‌های به شدت متغیر کاربرد دارد. به‌طورکلی تحلیل ساختاری در سه مرحله انجام می‌شود: مرحله اول: استخراج متغیرها و عوامل با استفاده از تکنیک پایش محیطی.

مرحله دوم: تعیین روابط بین متغیرها شامل: ۱. دسته‌بندی‌های متعددی از عوامل سیستم ۲. مقوله‌بندی متغیرها در این دسته‌بندی‌ها ۳. به هم پیوند دادن متغیرها و عوامل ۴. توصیف شبکه ارتباطی بین آنها.

مرحله سوم: شناسایی متغیرهای کلیدی شامل: ۱. تشکیل ماتریس تحلیل ساختاری ۲. جایگزین کردن عناصر سیستم تحلیل ساختاری ۳. امتیاز دادن به روابط دودویی عناصر. (Godet and Durance, 2011: 3)

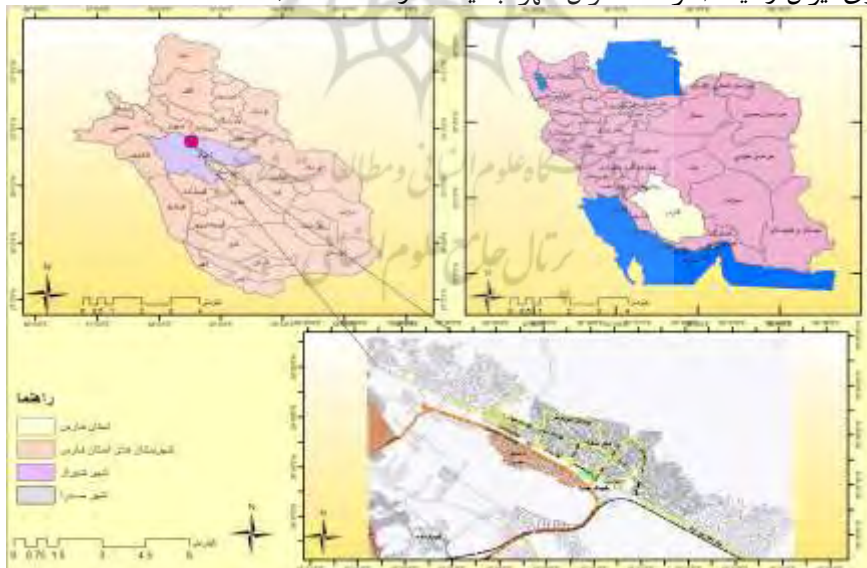
جدول (۲) عوامل و شاخص‌های شناسایی‌شده در عدم موفقیت شهر جدید صدرا

شاخص‌های مورد بررسی		
پیش‌بینی تعداد و گروه‌بندی نادرست جمعیت در شهر جدید صدرا.	اهمیت مسکن از نظر اقتصادی در کشور و کندتر بودن روند افزایشی قیمت اراضی در شهرهای جدید مانند شهر صدرا نسبت به مادرشهر شیراز.	کم‌توجهی به شرایط جغرافیایی و محیطی شهر صدرا و توجه صرف به امکان تملک زمین محدود.
ضعف تنوع اجتماعی و اقتصادی در بین ساکنان شهر جدید صدرا.	رکود اقتصادی و افزایش نرخ تورم در مقاطع مختلف زمانی در کشور به‌خصوص سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۲.	نگرش صرفاً کالبدی در تهیه برنامه‌ها و عدم توجه به خواست و نیاز مردم توسط برنامه‌ریزان و مهندسان مشاور.
تبدیل شدن شهر صدرا به شهر خوابگاهی به دلیل نبود مراکز اشتغال در آن.	بالا تر بودن سود حاصل از ساخت واحدهای مسکونی در مادرشهر شیراز نسبت به شهر صدرا.	وجود حجم پایین مشاغل صنعتی در مادرشهرهای کشور، که پیشنهاد جمعیت‌های بیشتر از جمعیت‌های ۱۰۰۰۰۰ نفر را غیرمنطقی کرده است.
احداث واحدهای مسکونی در سطح انبوه در شهر صدرا بدون در نظر گرفتن خواسته‌ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آن.	احداث شهر صدرا، در منطقه‌ای که دچار تمرکز جمعیتی بالا بود.	پیش‌بینی میزان جمعیت‌پذیری شهرهای جدید براساس مدل‌های ریاضی مثل خطی و لجستیک.
خوابگاهی شدن شهر صدرا و شکل‌گیری مسافرت‌های روزانه به‌قصد رفت‌وبرگشت به محل کار (مادرشهر شیراز)، افزایش هزینه‌ها و هدر رفتن زمان برای ساکنان شهر.	کم‌توجهی به عامل فاصله از مادرشهر شیراز در مکان‌یابی شهر صدرا.	نبود برنامه‌ای جامع برای انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر جدید صدرا.
عدم قطعیت در پیش‌بینی وضعیت درآمد و اقتصاد خانوارها.	مکان‌یابی نادرست شهر صدرا.	نبود سیستم حمل‌ونقل کارآمد میان مادرشهر و شهر جدید.

قیمت بالای واحدهای مسکونی احداث شهرهای جدید کشور در اراضی بکر یا عدم حمایت همه‌جانبه دولت و نهادهای ساخته‌شده در شهر صدر نسبت به نسبتاً بکر به‌جای حرکت به‌سوی سکونتگاه‌های ذی‌ربط از سیاست احداث شهرهای درآمد افراد ساکن در آن موجود.	جدید صدرا در سال‌های اولیه.
اعمال سیاست‌های متناقض توسعه شهری و اجرای سیاست‌های رقیب شهرهای جدید مانند سیاست تقویت شهرهای کوچک و متوسط.	
منبع: (یافته‌های محقق، ۱۳۹۸)	

۴- محدوده مورد مطالعه

صدرا یکی از شهرهای جدید ایران در استان فارس است که در شمال غربی شهر شیراز قرار دارد. فاصله شهر صدرا از شهر شیراز ۱۵ کیلومتر می‌باشد که به علت محدود شدن این شهر بین دو رشته‌کوه، دارای نسیمی دائمی از طرف شمال غرب (گویم) به طرف جنوب شرق (باجگاه) است. این شهر که در ابتدا از شهرک‌های تازه شیراز بوده، در سال‌های اخیر به دلیل رشد و توسعه زیاد از نظر تقسیمات کشوری، شهری مجزا از شیراز شده است. مطالعات و طراحی شهر جدید صدرا در ابتدای سال ۱۳۶۸ آغاز شد. این مطالعات بر پایه موقعیت مکانی شهر شیراز و شهرهای اقماری آن و همچنین دورنمای توسعه این مناطق استوار شد. با توجه به هویت پیش‌بینی‌شده برای شهر جدید صدرا با عملکردی فرهنگی - علمی و تحقیقاتی، طراحی نواحی مختلف آن بر این پایه استوار شده است. شهر جدید صدرا، با ظرفیت جمعیت‌پذیری در حدود ۳۰۰ هزار نفر، مکان‌یابی و در سال ۱۳۷۲ مورد تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران رسید. (شرکت عمران شهر جدید صدرا، ۱۳۸۴: ۱)

شکل (۱) موقعیت محدوده مورد مطالعه (منبع: بازترسیم نگارندگان، ۱۳۹۸)

۵- بحث و یافته‌ها

به‌منظور تعیین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا در شیراز با استفاده از خبره‌سنجی از متخصصان و کارشناسان مربوطه به تعیین پرسش‌نامه اثرات متقاطع پرداخته شد. برای این منظور، تعداد ۲۲ عامل به‌عنوان عوامل اولیه براساس نظر کارشناسان و مطالعه پیشینه شناسایی و با کمک نرم‌افزار آینده‌پژوهی میک‌مک تحلیل شدند. ابعاد ماتریس ۲۲*۲۲ تنظیم شد. براساس نتایج، درجه پرشدگی ماتریس ۶۸/۱۸ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب‌شده در بیش از ۷۰ درصد موارد بر یکدیگر تأثیر داشته‌اند. از مجموع ۳۳۰ رابطه قابل ارزیابی ۱۵۴ رابطه صفر بوده است و این بدان معناست که عوامل بر یکدیگر تأثیر نداشته یا از هم دیگر تأثیر نپذیرفته‌اند که این تعداد نزدیک به ۴۶ درصد کل حجم ماتریس را به خود اختصاص داده است. نتایج تحلیل اولیه ماتریس در جدول شماره (۳) ذکر شده است.

جدول (۳) نتایج تحلیل اولیه ماتریس متقاطع متغیرها

ابعاد ماتریس	تعداد تکرار	بدون تأثیر	تأثیرگذاری قوی	تأثیرگذاری متوسط	تأثیرگذاری کم	جمع	درجه پرشدگی
۲۲*۲۲	۲	۱۵۴	۳۴	۱۱۰	۱۸۶	۳۳۰	۶۸/۱۸

منبع: (محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷).

از طرف دیگر ماتریس اثرات متقاطع عوامل و متغیرهای مورد بررسی در تحقیق براساس شاخص‌های آماری با ۲ بار چرخش داده‌ای از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده است که این موضوع نیز روایی بالایی پرسش‌نامه و پاسخ‌های آن را نشان می‌دهد (جدول شماره ۴).

جدول (۴) میزان چرخش داده‌ای و درجه مطلوبیت عوامل و متغیرها در ماتریس اثرات متقاطع

میزان اثرپذیری	میزان اثرگذاری	میزان تکرار و چرخش داده‌ای
٪۹۷	٪۹۷	۱
٪۱۰۰	٪۱۰۰	۲

منبع: (محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷).

۵-۱- ماتریس تأثیرات مستقیم (MDI)

در ماتریس تأثیرات مستقیم جمع سطری هر عامل به‌عنوان میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی هر عامل میزان تأثیرپذیری آن را از عوامل دیگر نشان می‌دهد. هر چه میزان جمع سطری یک عامل بیشتر باشد نشان‌دهنده اثرگذاری بیشتر و اثرپذیری کمتر آن عامل است (جدول ۵).

جدول (۵) میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل بر همدیگر در ماتریس تأثیرات متقابل

تأثیرپذیری متغیر	تأثیرگذاری متغیر	تأثیرگذاری	شاخص‌های مورد بررسی	کد شاخص	متغیر
۱۰۹	۱۰۰	۲۵	پیش‌بینی تعداد و گروه‌بندی نادرست جمعیت در شهر جدید صدرا (کد ۱).	۱	تأثیرگذاری
		۱۷	ضعف تنوع اجتماعی و اقتصادی در بین ساکنان شهر جدید (کد ۲).	۲	
		۲۷	تبدیل شدن شهر صدرا به شهر خوابگاهی به دلیل نبود مراکز اشتغال در آن (کد ۳).	۳	
		۳۱	احداث واحدهای مسکونی در سطح انبوه در شهر صدرا بدون در نظر گرفتن خواسته‌ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آن (کد ۴).	۴	
۱۵۴	۱۲۵	۲۱	خوابگاهی شدن شهر صدرا و شکل‌گیری مسافرت‌های روزانه به قصد رفت‌وبرگشت به محل کار (مادرشهر شیراز)، افزایش هزینه‌ها و هدر رفتن زمان برای ساکنان شهر (کد ۵).	۵	اقتصادی
		۲۱	عدم قطعیت در پیش‌بینی وضعیت درآمد و اقتصاد خانوارها (کد ۶).	۶	
		۱۴	قیمت بالای واحدهای مسکونی ساخته شده در شهر صدرا نسبت به درآمد افراد ساکن در آن (کد ۷).	۷	
		۱۹	اهمیت مسکن از نظر اقتصادی در کشور و کندتر بودن روند افزایشی قیمت اراضی در شهرهای جدید مانند شهر صدرا نسبت به مادر شهرها (کد ۸).	۸	
		۲۷	رکود اقتصادی و افزایش نرخ تورم در مقاطع مختلف زمانی در کشور به خصوص سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۲ (کد ۹).	۹	
		۲۳	بالا تر بودن سود حاصل از ساخت واحدهای مسکونی در مادرشهر شیراز نسبت به شهر صدرا (کد ۱۰).	۱۰	
		۲۶	احداث شهر صدرا، در منطقه‌ای که دچار تمرکز جمعیتی بالا بود (کد ۱۱).	۱۱	
۱۶۷	۱۹۱	۲۸	کم‌توجهی به عامل فاصله از مادرشهر شیراز در مکان‌یابی شهر صدرا (کد ۱۲).	۱۲	فنی مهندسی
		۲۹	مکان‌یابی نادرست شهر صدرا (کد ۱۳).	۱۳	
		۱۹	احداث شهرهای جدید کشور در اراضی بکر یا نسبتاً بکر به جای حرکت به سوی سکونتگاه‌های موجود (کد ۱۴).	۱۴	
		۲۲	کم‌توجهی به شرایط جغرافیایی و محیطی شهرهای جدید مانند شهر صدرا و توجه صرف به امکان تملک زمین محدوده (کد ۱۵).	۱۵	
		۲۹	نگرش صرفاً کالبدی در تهیه برنامه‌ها و عدم توجه به خواست و نیاز مردم توسط برنامه‌ریزان و مهندسان مشاور (کد ۱۶).	۱۶	
		۲۱	وجود حجم پایین مشاغل صنعتی در مادرشهرهای کشور، که پیشنهاد جمعیت‌های	۱۷	

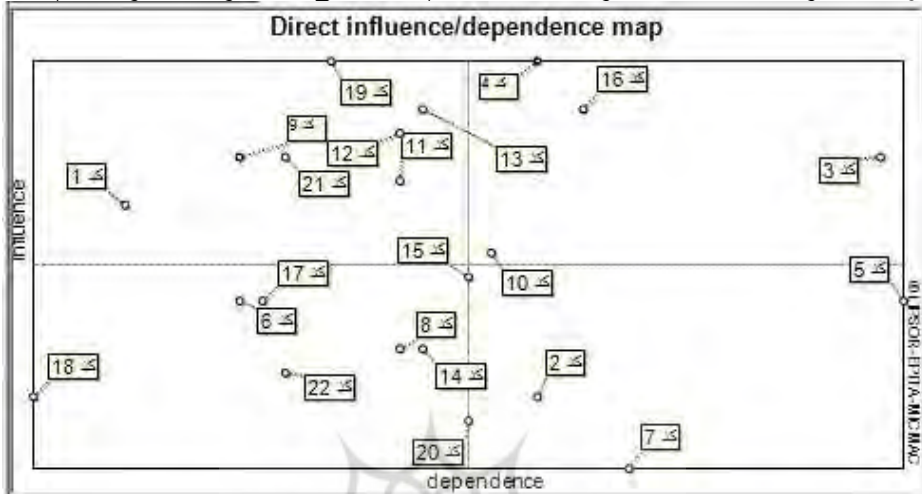
بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۶۱

		بیشتر از جمعیت‌های ۱۰۰۰۰۰ نفر را غیرمنطقی کرده است (کد ۱۷).				
	۱۸	پیش‌بینی میزان جمعیت‌پذیری شهرهای جدید براساس مدل‌های ریاضی مثل خطی و لجستیک (کد ۱۸).	۱۷		۶	
۷۸	۱۹	نبود برنامه‌ای جامع برای انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر جدید صدرا (کد ۱۹).	۳۱	۹۲	۱۹	۷۸
	۲۰	نبود سیستم حمل‌ونقل کارآمد میان مادرشهر و شهر جدید (کد ۲۰).	۱۶		۲۵	
	۲۱	عدم حمایت همه‌جانبه دولت و نهادهای ذی‌ربط از سیاست احداث شهرهای جدید در سال‌های اولیه (کد ۲۱).	۲۷		۱۷	
	۲۲	اعمال سیاست‌های متناقض توسعه شهری و اجرای سیاست‌های رقیب شهرهای جدید مانند سیاست تقویت شهرهای کوچک و متوسط (کد ۲۲).	۱۸		۱۷	
		جمع کل	۵۰۸	۵۰۸	۵۰۸	۵۰۸

منبع: (محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۷)

براساس نتایج تحلیلی جدول (۵) می‌توان بیان کرد که میزان تأثیرگذاری متغیر فنی - مهندسی و مدیریتی، بسیار بیشتر از میزان تأثیرپذیری آنها بوده است. دو متغیر اجتماعی و اقتصادی وضعیتی متفاوت با دو متغیر دیگر دارند، بدین معنا که تأثیرگذاری آنها بسیار کمتر از میزان تأثیرپذیری آنهاست. در بین متغیرهای یادشده تفاوت عددی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیر فنی - مهندسی قابل توجه‌تر است و از این لحاظ به‌عنوان اثرگذارترین متغیر در ماتریس تأثیرات مستقیم شناخته می‌شود. از سوی دیگر در بین شاخص‌های مورد سنجش، تأثیرگذاری شاخص‌های پیش‌بینی تعداد و گروه‌بندی نادرست جمعیت در شهر جدید صدرا، نبود برنامه‌ای جامع برای انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر صدرا، رکود اقتصادی و افزایش نرخ تورم در مقاطع مختلف زمانی در کشور به‌خصوص سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۲، پیش‌بینی میزان جمعیت‌پذیری شهرهای جدید براساس مدل‌های ریاضی مثل خطی و لجستیک و عدم حمایت همه‌جانبه دولت و نهادهای ذی‌ربط از سیاست احداث شهرهای جدید در سال‌های اولیه بسیار بیشتر از تأثیرپذیری آنهاست. این حاکی از آن است که شاخص‌های یادشده تأثیر بسیاری در سیستم بر جای می‌گذارند و به‌عنوان تأثیرگذارترین عوامل در عدم موفقیت شهر جدید صدرا شناخته می‌شوند. در مقابل عوامل خوابگاهی شدن شهر صدرا و شکل‌گیری مسافرت‌های روزانه به قصد رفت‌وبرگشت به محل کار (مادرشهر شیراز)، افزایش هزینه‌ها و هدر رفتن زمان برای ساکنان شهر جدید صدرا، قیمت بالای واحدهای مسکونی ساخته‌شده در شهر صدرا نسبت به درآمد افراد ساکن، تبدیل شدن شهر صدرا به شهر خوابگاهی به دلیل نبود مراکز اشتغال در

آن، ضعف تنوع اجتماعی - اقتصادی در بین ساکنان شهرهای جدید و نبود سیستم حمل و نقل کارآمد میان مادرشهر و شهر جدید صدرا را می‌توان در زمره مهم‌ترین عوامل تأثیرپذیر در عدم موفقیت شهر جدید صدرا در شیراز دانست که سهم بسیار کمی در تأثیرگذاری بر سیستم دارند.

شکل (۲) پراکندگی متغیرها و جایگاه آنها در محور تأثیرگذاری و تأثیرپذیری (منبع: محاسبات نگارندگان،

۱۳۹۸)

شکل (۲) نحوه قرارگیری و پراکنش هریک از عوامل را در محور تأثیرگذاری و تأثیرپذیری نشان می‌دهد. براساس نحوه قرارگیری و پراکنش عوامل و متغیرها می‌توان به بیان مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده یا تأثیرگذار و مهم‌ترین عوامل نتیجه یا تأثیرپذیر در عدم موفقیت شهر جدید صدرا پرداخت (جدول شماره ۶).

جدول (۶) طبقه‌بندی شاخص‌ها و وضعیت آنها براساس میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری

ویژگی هر طبقه	عوامل و متغیرها	گروه متغیرها موجود در هر طبقه	طبقه‌بندی شاخص‌ها
این شاخص‌ها بیشترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری را دارند. به‌عنوان بحرانی‌ترین شاخص‌ها، وضعیت سیستم و تغییرات آن وابسته به آنهاست. متغیرهای ورودی سیستم محسوب می‌شوند و توسط سیستم قابل کنترل نیستند، زیرا خارج از سیستم قرار داشته و بیشتر به‌صورت عاملی از ثبات عمل می‌کنند.	پیش‌بینی تعداد و گروه‌بندی نادرست جمعیت در شهر جدید صدرا (کد ۱).	اجتماعی	شاخص‌های تعیین‌کننده یا تأثیرگذار
	رکود اقتصادی و افزایش نرخ تورم در مقاطع مختلف زمانی در کشور مخصوصاً از سال ۱۳۶۸-۱۳۹۲ (کد ۹).	اقتصادی	
	احداث شهر صدرا، در منطقه‌ای که دچار تمرکز جمعیتی بالا بود (کد ۱۱).	فنی - مهندسی	
	کم‌توجهی به عامل فاصله از مادرشهر شیراز در مکان‌یابی شهر صدرا (کد ۱۲).		
	نمود برنامه‌های جامع برای انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر جدید صدرا (کد ۱۹).	مدیریتی	

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۶۳

	عدم حمایت همه‌جانبه دولت و نهادهای ذی‌ربط از سیاست احداث شهرهای جدید در سال‌های اولیه (کد ۲۱).		
شاخص‌های دوجبهی	تبدیل شدن شهر جدید به شهر خوابگاهی به دلیل نبود مراکز اشتغال در آن (کد ۳).	اجتماعی	هم‌زمان به‌صورت تأثیرپذیر و بسیار تأثیرگذار عمل می‌کنند. این متغیرها دارای طبیعتی ناپایدار هستند، زیرا هر عمل و تغییری بر روی آنها واکنش و تغییر بر دیگر شاخص‌ها را در پی خواهد داشت.
	احداث واحدهای مسکونی در سطح انبوه در شهر صدرا بدون در نظر گرفتن خواسته‌ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آن (کد ۴).	اقتصادی	
	بالا تر بودن سود حاصل از ساخت واحدهای مسکونی در مادر شهر شیراز نسبت به شهر صدرا (کد ۱۰).	فنی - مهندسی	
شاخص‌های ریسک	نگرش صرفاً کالبدی در تهیه برنامه‌ها و عدم توجه به خواست و نیاز مردم توسط برنامه‌ریزان و مهندسان مشاور (کد ۱۶).	اجتماعی	ظرفیت بسیار بالایی جهت تبدیل شدن به بازیگران کلیدی سیستم را دارند، زیرا به علت ماهیت ناپایدارشان، پتانسیل تبدیل شدن به نقطه انفصال سیستم را دارند.
	احداث واحدهای مسکونی در سطح انبوه در شهر صدرا بدون در نظر گرفتن خواسته‌ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آن (کد ۴).	فنی - مهندسی	
شاخص‌های هدف	تبدیل شدن شهر جدید به شهر خوابگاهی به دلیل نبود مراکز اشتغال در آن (کد ۳).	اجتماعی	بیش از آنکه تأثیرگذار باشند تأثیرپذیر بوده و می‌توان آن را با قطعیت قابل قبولی به‌عنوان نتیجه تکامل سیستم شناسایی کرد. با دست‌کاری این شاخص‌ها، می‌توان به تغییرات و تکامل سیستم در جهت مورد نظر دست یافت. این شاخص‌ها بیشتر از آنکه نتیجه از پیش تعیین‌شده‌ای را به نمایش بگذارند، نمایانگر اهداف ممکن در سیستمند.
	بالا تر بودن سود حاصل از ساخت واحدهای مسکونی در مادر شهر شیراز نسبت به شهر صدرا (کد ۱۰).	اقتصادی	
شاخص‌های تأثیرپذیر یا وابسته	ضعف تنوع اجتماعی - اقتصادی در بین ساکنان شهرهای جدید (کد ۲).	اجتماعی	تأثیرگذاری بسیار پایین و تأثیرپذیری بسیار بالایی دارند. نسبت به تکامل متغیرهای دوجبهی و تأثیرگذار بسیار حساستند. این شاخص‌ها خروجی سیستم به حساب می‌آیند.
	خوابگاهی شدن شهر صدرا و شکل‌گیری مسافرت‌های روزانه به قصد رفت‌وبرگشت به محل کار (مادرشهر شیراز)، افزایش هزینه‌ها و هدر رفتن زمان برای ساکنان شهر (کد ۵).	اقتصادی	
	قیمت بالای واحدهای مسکونی ساخته‌شده در شهر صدرا نسبت به درآمد افراد ساکن در آن (کد ۷).	مدیریتی	
	نبود سیستم حمل‌ونقل کارآمد میان مادر شهر و شهر جدید (کد ۲۰).	فنی - مهندسی	
شاخص‌های مستقل و مستثنی	کم‌توجهی به شرایط جغرافیایی و محیطی شهرهای جدید مانند شهر صدرا و توجه صرف به امکان تملک زمین محدوده (کد ۱۵).	فنی - مهندسی	عدم قطعیت در پیش‌بینی وضعیت درآمد و اقتصاد خانوارها (کد ۶). اهمیت مسکن از نظر اقتصادی در کشور و کندتر بودن روند افزایشی قیمت اراضی در شهرهای جدید مانند شهر صدرا نسبت به مادر شهرها (کد ۸). احداث شهرهای جدید کشور در اراضی بکر یا نسبتاً بکر به جای حرکت به سوی سکونتگاه‌های موجود (کد ۱۴).
	عدم قطعیت در پیش‌بینی وضعیت درآمد و اقتصاد خانوارها (کد ۶).	اقتصادی	

<p>وجود حجم پایین مشاغل صنعتی در مادرشهرهای کشور، که پیشنهاد جمعیت‌های بیشتر از جمعیت‌های ۱۰۰۰۰۰ نفر را غیرمنطقی کرده است (کد ۱۷).</p> <p>پیش‌بینی میزان جمعیت‌پذیری شهرهای جدید براساس مدل‌های ریاضی (کد ۱۸).</p>		
<p>بالا تر بودن سود حاصل از ساخت واحدهای مسکونی در مادرشهر شیراز نسبت به شهر صدرا (کد ۱۰).</p>	اقتصادی	
<p>کم‌توجهی به شرایط جغرافیایی و محیطی شهرهای جدید مانند شهر صدرا و توجه صرف به امکان تملک زمین محدوده (کد ۱۵).</p>	فنی - مهندسی	

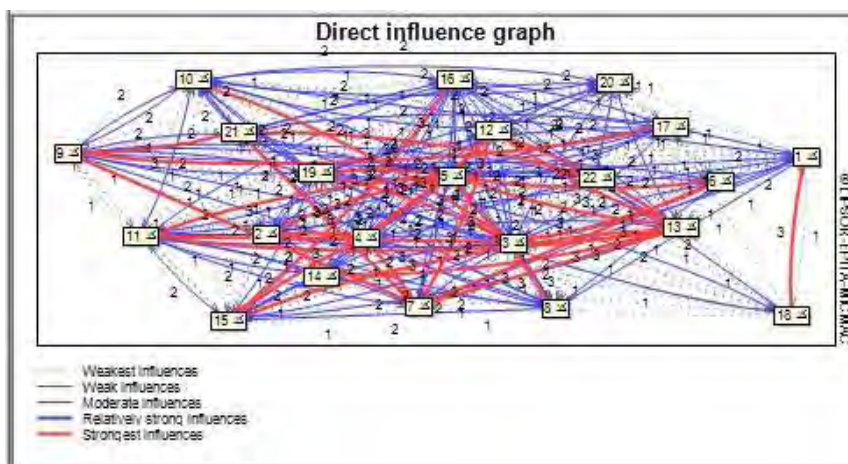
منبع: (محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

در جدول (۶) میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری شاخص‌های مورد مطالعه براساس نحوه پراکنش مشخص شده است. براساس نتایج مشخص شد که از ۷ شاخص تأثیرگذار و تعیین‌کننده، سه شاخص از گروه متغیر فنی - مهندسی، دو شاخص از گروه متغیر مدیریتی و یک شاخص از گروه اجتماعی و یک شاخص از گروه متغیر اقتصادی بودند. در گروه شاخص‌های تأثیرپذیر و نتیجه هم از ۵ شاخص قرارگرفته در این گروه: دو شاخص از گروه متغیر اقتصادی، یک شاخص از گروه اجتماعی، یک شاخص از گروه متغیر مدیریتی و یک شاخص هم از گروه متغیر فنی - مهندسی قرار گرفته‌اند (جدول شماره ۶). همچنین شاخص‌های دوجبهی به دو گروه شاخص‌های ریسک و هدف تقسیم شدند که در جدول شماره (۶) به شرح و تفسیر آنها پرداخته شده است.

درنهایت نمایشی گرافیکی از شاخص‌های مورد بررسی در ماتریس تأثیرات مستقیم نشان داده شده است (شکل شماره ۳). در این شکل میزان تأثیرات مستقیم هر عامل یا متغیر بر سایر متغیرها نمایش داده شده است. چگونگی تأثیرگذاری شاخص‌ها به صورت ضعیف‌ترین تأثیرات، تأثیرات ضعیف، تأثیرات میانه، تأثیرات قوی و قوی‌ترین تأثیرات قابل مشاهده است.

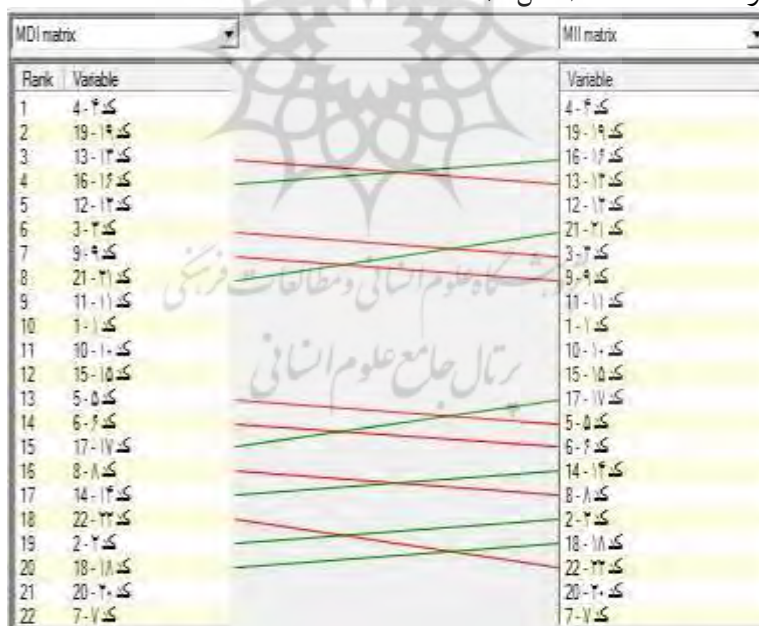
بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۶۵

شکل (۳) تأثیرات مستقیم متغیرها و روابط بین آنها (منبع: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

۵-۲- شناسایی مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا

پس از انجام محاسبات، درنهایت با استفاده از تحلیل سیستمی، به رتبه‌بندی و تعیین جایگاه شاخص‌های مورد مطالعه در ماتریس تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم براساس میزان اثرگذاری و اثرپذیری پرداخته شده است (شکل ۴).

شکل (۴) رتبه‌بندی و تعیین جایگاه شاخص‌های مورد مطالعه براساس میزان اثرگذاری (منبع: محاسبات

نگارندگان، ۱۳۹۸)

در نهایت براساس تحلیل سیستمی حاصل از نرم افزار میک مک به رتبه بندی نهایی شاخص ها و عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا در شیراز پرداخته شد که شاخص های مختلف براساس میزان تأثیرگذاری در ماتریس تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم رتبه بندی شدند (شکل شماره ۵). براساس این رتبه بندی ۱۰ شاخصی که به ترتیب رتبه اول تا دهم را به خود اختصاص داده اند به عنوان ۱۰ پیشران اصلی و کلیدی مؤثر بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا شناخته شدند که در جدول شماره ۶ وضعیت هر کدام از آنها نمایش داده شده است. این عوامل در واقع چهارک بالایی تأثیرات مستقیم هستند و شامل عواملی می شوند که براساس امتیاز عامل اول حداکثر در ۲۵ درصد پایین تر از آن قرار دارند و در انتخاب آنها به ماتریس تأثیرات غیرمستقیم نیز توجه شده است.

جدول (۷) مهم ترین شاخص های تأثیرگذار بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا

متغیر	رتبه	۱۰ پیشران اصلی و کلیدی تأثیرگذار بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا
اجتماعی	۱	احداث واحدهای مسکونی در سطح انبوه در شهر صدرا بدون در نظر گرفتن خواسته ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آن (کد ۴).
	۶	تبدیل شدن شهر صدرا به شهر خوابگاهی به دلیل نبود مراکز اشتغال در آن (کد ۳).
	۱۰	پیش بینی تعداد و گروه بندی نادرست جمعیت در شهر جدید صدرا (کد ۱).
فنی - مهندسی	۳	مکان یابی نادرست شهر صدرا (کد ۱۳).
	۴	نگرش صرفاً کالبدی در تهیه برنامه ها و عدم توجه به خواست و نیاز مردم توسط برنامه ریزان و مهندسان مشاور (کد ۱۶).
	۵	کم توجهی به عامل فاصله از مادرشهر شیراز در مکان یابی شهر صدرا (کد ۱۲).
	۹	احداث شهر صدرا، در منطقه ای که دچار تمرکز جمعیتی بالا بود (کد ۱۱).
اقتصادی	۷	رکود اقتصادی و افزایش نرخ تورم در مقاطع مختلف زمانی در کشور مخصوصاً از سال ۱۳۶۸-۱۳۹۲ (کد ۹).
مدیریتی	۲	نبود برنامه ای جامع برای انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر جدید صدرا (کد ۱۹).
	۸	عدم حمایت همه جانبه دولت و نهادهای ذی ربط از سیاست احداث شهرهای جدید در سال های اولیه (کد ۲۱).

منبع: (محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

براساس جدول ۷، از میان ۱۰ شاخص کلیدی اثرگذار بر سیستم چهار شاخص از گروه متغیر فنی - مهندسی، سه شاخص از گروه متغیر اجتماعی، دو شاخص از گروه متغیر مدیریتی و یک شاخص هم از گروه متغیر اقتصادی قرار دارند که نتایج نشان از تفاوت معنادار متغیر فنی - مهندسی و اجتماعی با دو متغیر دیگر دارد. چهار شاخص احداث واحدهای مسکونی در سطح انبوه در شهر صدرا بدون در نظر گرفتن خواسته ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آن (کد ۴)، نبود برنامه ای جامع برای انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر جدید صدرا (کد ۱۹)، مکان یابی نادرست شهر صدرا (کد ۱۳) و نگرش صرفاً کالبدی در تهیه برنامه ها و عدم توجه به خواست و نیاز مردم توسط برنامه ریزان و مهندسان مشاور (کد ۱۶)، به ترتیب رتبه اول تا

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۶۷

چهارم را به دست آوردند که به‌عنوان مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهر جدید صدرا شناخته شدند.

۵-۳- وضعیت‌های احتمالی عوامل اصلی

برای هر یک از عوامل اصلی، وضعیت‌های احتمالی پیش روی شهر جدید صدرا در شیراز مشخص شد. بدین منظور از کارشناسان متخصص در زمینه رفع موانع عدم موفقیت شهر جدید صدرا نظرخواهی شد. درنهایت، با بررسی نتایج، برای ۱۰ عامل اصلی، ۳۰ وضعیت احتمالی مشخص شد.

جدول (۸) وضعیت احتمالی هریک از پیشران‌های اصلی در عدم موفقیت شهر جدید صدرا

عوامل اصلی مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید صدرا	وضعیت	زیرمجموعه هر عامل
احداث واحدهای مسکونی در سطح انبوه در شهر صدرا بدون در نظر گرفتن خواسته‌ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آن	مطلوب	جلوگیری از بالا رفتن بی‌رویه قیمت زمین، مسکن و زمین‌خواری و همچنین تقویت مسکن اجتماعی در مقایسه با دیگر مسکن حمایت‌شده با همکاری بخش خصوصی
	نسبتاً مطلوب	بازنگری در زمینه ساخت و تکمیل واحدهای مسکونی شهر جدید صدرا با در نظر گرفتن خواسته‌ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آنها
	بحرانی	عدم توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم و ادامه روند احداث واحدهای مسکونی در سطح وسیع
نبود برنامه‌ای جامع برای انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر جدید صدرا	مطلوب	انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر صدرا
	نسبتاً مطلوب	انتقال برخی از صنایع قابل جابه‌جایی به شهرهای جدید متناسب با شرایط طبیعی و انسانی آنها
	بحرانی	عدم انتقال صنایع به شهر صدرا و وابستگی این شهر به صنایع موجود در شهر شیراز و خوابگاهی شدن آن
مکان‌یابی نادرست شهر صدرا	مطلوب	توسعه و گسترش شهر جدید صدرا در اراضی بکر و نسبتاً بکر که دارای مرکزیت و نیروی بالقوه برای توسعه باشد.
	نسبتاً مطلوب	در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی و محیطی برای توسعه شهر صدرا و ارتقای کیفیت محیطی آن.
	بحرانی	کم‌توجهی به شرایط جغرافیایی و محیطی و در نظر نگرفتن نیروی بالقوه توسعه شهر صدرا در مراحل گسترش و پیشرفت آن.
نگرش صرفاً کالبدی در تهیه برنامه‌ها و عدم توجه به خواست و نیاز مردم توسط برنامه‌ریزان و مهندسان مشاور	مطلوب	طراحی توسعه و گسترش شهر براساس معیارهای شهرسازی بومی با توجه به عوامل اقتصادی، اجتماعی و در نظر گرفتن خواسته‌های مردم.
	نسبتاً مطلوب	تکمیل شهر جدید صدرا مطابق با نیازهای اقتصادی، اجتماعی و خواسته‌های مردم.
	بحرانی	عدم توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم و نگرش صرفاً کالبدی به توسعه و گسترش شهر.
کم‌توجهی به عامل فاصله از مادرشهر شیراز در مکان‌یابی شهر صدرا	مطلوب	رعایت فاصله مناسب از مادرشهر شیراز با توجه به خودکفا شدن شهر صدرا و کاهش فاصله زمانی بین آنها
	نسبتاً مطلوب	رعایت فاصله شهر صدرا با مادرشهر شیراز با توجه به خوابگاهی شدن و وابستگی آن به این مادرشهر با در نظر گرفتن و توسعه وسایل حمل‌ونقل عمومی مناسب
	بحرانی	عدم توجه به رعایت کردن حداقل فاصله مجاز بین شهر جدید صدرا و شهر شیراز.
تبدیل شدن شهر صدرا به شهر خوابگاهی به دلیل نبود مراکز اشتغال در آن	مطلوب	گسترش و توسعه مطلوب شهر صدرا با اتکا به توان بخش خصوصی و حذف مداخله‌گری مستقیم دولت از تصدی امور اجرایی در این شهر.
	نسبتاً	ایجاد زیرساخت مطلوب برای سرمایه‌گذاران و تسهیل فرایند جذب سرمایه‌گذاران

داخلی و خارجی و همچنین توسعه خدمات شهری در این شهر.	مطلوب	رکود اقتصادی و افزایش نرخ تورم در مقاطع مختلف زمانی در کشور مخصوصاً از سال ۱۳۶۸-۱۳۹۲
عدم توجه به نیازهای شغلی و خدماتی شهر جدید صدر.	بحرانی	
کنترل اقتصاد و کاهش نرخ تورم و متناسب سازی قیمت زمین و واحدهای مسکونی با درآمد افراد ساکن در آنها.	مطلوب	
کاهش نسبی قیمت زمین و مسکن در شهرهای جدید متناسب با درآمد افراد ساکن در آنها.	نسبتاً مطلوب	عدم حمایت همه جانبه دولت و نهادهای ذی ربط از سیاست احداث شهرهای جدید در سالهای اولیه
عدم توجه به اقتصاد و وضعیت نابسامان و رو به افزایش سطح قیمت زمین و مسکن موجود در شهرهای جدید.	بحرانی	
حمایت دولت و نهادهای تأمین کننده زیرساختها از شهرهای جدید از جمله شهر صدر، حداقل به مدت ۱۰ سال آینده، به منظور دستیابی به جمعیت هدف	مطلوب	عدم حمایت همه جانبه دولت و نهادهای ذی ربط از سیاست احداث شهرهای جدید در سالهای اولیه
بالا بردن سرعت ساخت و تکمیل خدمات و زیرساختهای شهرهای جدیدی مثل شهر صدر با حمایت دولت در کوتاه مدت به منظور افزایش تمایل به سکونت در آنها.	نسبتاً مطلوب	
عدم حمایت دولت و نهادهای ذی ربط از تکمیل و ساخت شهرهای جدیدی مانند صدر و اعمال سیاستهای متناقض توسعه شهری و سیاستهای رقیب برای این گونه شهرها مانند تقویت شهرهای کوچک و میانی.	بحرانی	
ظرفیت سنجی توسعه کوتاه مدت و نهایی توسعه مادرشهرها و شهرهای بزرگی مانند شیراز جهت ایجاد و تکمیل شهرهای جدید در اطراف آنها.	مطلوب	احداث شهر صدر، در منطقه ای که دچار تمرکز جمعیتی بالا بود
توجه به مادرشهرهایی مانند شهر شیراز در رابطه با افزایش جمعیتی که دارند و در نظر گرفتن توسعه کوتاه مدت و میان مدت آنها در جذب جمعیت.	نسبتاً مطلوب	
عدم توجه به ظرفیت سنجی توسعه کوتاه مدت و نهایی توسعه مادرشهرها و استفاده از مدل های ریاضی جهت پیش بینی و ایجاد شهرهای جدید در اطراف آنها.	بحرانی	
متنوع نمودن گروه های ساکن در شهرهای جدیدی مانند شهر صدر به معنای ایجاد اختلاط جمعیتی و جذاب این شهرها برای ورود و سکونت طبقات متوسط و متوسط رو به بالای درآمدی در آنها.	مطلوب	پیش بینی تعداد و گروه بندی نادرست جمعیت در شهر جدید صدر
تلاش برای شکل گیری تدریجی هویت و سرمایه اجتماعی و ایجاد سطح بالای ماندگاری ساکنان شهرهای جدیدی مانند شهر صدر به واسطه ایجاد حس تعلق در آنان.	نسبتاً مطلوب	
عدم توجه به گروه بندی و ادغام درست جمعیت و پیش بینی جمعیت براساس مدل های ریاضی بدون در نظر گرفتن نیازها و خواسته های مردم	بحرانی	

منبع: (محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

۵-۴- نتایج نرم افزار سناریو ویزارد

با توجه به ۱۰ عامل کلیدی انتخاب شده و ۳۰ وضعیت احتمالی، انتظار می رود ۵۹۰۴۹ سناریوی ممکن برای رفع مشکلات شهر جدید صدر و عدم موفقیت این شهر ارائه شود. با توجه به نتایج نرم افزار سناریو ویزارد مشخص شد که ۵ سناریو با سازگاری بالا و ۸۱۷ سناریو با سازگاری ضعیف پیش روی توسعه و بهبود وضعیت شهرهای جدید صدر قرار دارد که اعتماد کردن به سناریوهای ضعیف غیرمنطقی و سرمایه گذاری و برنامه ریزی برای آنها غیرعملی و غیرممکن خواهد بود. بنابراین به بیان ۵ سناریوی با سازگاری بالا و وضعیت مربوط به هر سناریو پرداخته شده است (شکل ۵).

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۶۹

Scenario No. 1	Scenario No. 2	Scenario No. 3	Scenario No. 4	Scenario No. 5
۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵
۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵
۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰
۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵
۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰
۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵
۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰
۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵
۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰
۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰

شکل (۵) تابلوی سناریوها با سازگاری قوی برای سه وضعیت موجود (منبع: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸).

با توجه به شکل شماره (۷) در تابلو سناریو، رنگ سبز نشان‌دهنده وضعیت مطلوب، رنگ زرد نشان‌دهنده وضع موجود که وضعیت آن نسبتاً مطلوب است و رنگ قرمز نشان‌دهنده وضعیت بحرانی یا احتمالی است. صفحه سناریوهای با سازگاری بالا از ۵۰ وضعیت احتمالی مختلف تشکیل شده است. همان‌طور که در تخته سناریو هم مشاهده می‌شود تعداد وضعیت‌های مطلوب بر وضعیت‌های نسبتاً مطلوب و بحرانی برتری دارد و بیشترین فرض‌ها را تشکیل داده است. از ۵۰ وضعیت احتمالی در سناریوهای با سازگاری بالا، ۴۶ درصد (۲۳ وضعیت)، وضعیت مطلوب، ۳۴ درصد (۱۷ وضعیت)، وضعیت نسبتاً مطلوب و ۲۰ درصد هم وضعیت بحرانی (۱۰ وضعیت از ۵۰ وضعیت) دارند. از بین سناریوهای با سازگاری بالا، سناریوی اول بهترین وضعیت را برای آینده شهر جدید صدرا در بر گرفته است که در حدود ۱۴ درصد از ۴۶ درصد سناریوی با وضعیت مطلوب و ۱۴/۵ درصد از ۳۴ درصد سناریو با وضعیت نسبتاً مطلوب را شامل می‌شود. سناریوی دوم و چهارم در مرتبه بعدی قرار می‌گیرند که هم وضعیت آینده و هم روند موجود را برای توسعه و رفع مشکلات شهر جدید صدرا در نظر گرفته و هرکدام به تنهایی حدود ۱۲ درصد از ۴۶ درصد وضعیت مطلوب و ۸ درصد از ۳۴ درصد سناریو با وضعیت نسبتاً مطلوب را شامل می‌شوند. سناریوی سوم بیشتر روند موجود را برای بهبود وضعیت شهر

جدید صدرا در نظر گرفته است که حدوداً ۸ درصد از ۴۶ درصد سناریوی با وضعیت مطلوب و ۱۲ درصد از ۳۴ درصد سناریو با وضعیت نسبتاً مطلوب را دربرمی‌گیرد. در نهایت سناریوی پنجم قرار می‌گیرد که شامل وضعیت‌های بحرانی برای بهبود وضعیت شهر جدید صدرا است و ۲۰ درصد وضعیت بحرانی در سناریوها را دربرمی‌گیرد.

شکل (۶) وضعیت احتمالی بهبود شرایط شهر جدید صدرا به تفکیک هر سناریو (منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۳۹۸).

با توجه به قرابت سناریوها، می‌توان آنها را به سه گروه تقسیم کرد که هر یک از گروه‌ها شامل چند سناریو با ویژگی‌های تقریباً مشترک با تفاوت کم در یک یا چند وضعیت از میان ۱۰ عامل اصلی‌اند. این گروه‌ها به شرح زیرند:

سناریوهای گروه اول (رقابت‌پذیر)، که سناریوهای اول، دوم و چهارم را دربرمی‌گیرد. سناریوهای گروه دوم (حفظ وضع موجود) که سومین سناریو را دربرمی‌گیرد. سناریوهای بحران (نامطلوب) نیز شامل سناریوی پنجم می‌شود.

از میان ۵ سناریوی با سازگاری بالا پیش روی بهبود وضعیت شهر جدیدی مانند صدرا تعداد ۳ سناریو با وضعیت مطلوب و نسبتاً مطلوب وجود دارد که شرایط امیدوارکننده‌ای را برای بهبود وضعیت این شهر در آینده نشان می‌دهد. همچنین یک سناریو در حالت حفظ وضع موجود و یک سناریو هم در حالت نامطلوب و بحرانی قرار می‌گیرد.

۵-۵- سناریوهای گروه اول: شرایط مطلوب با رویکردهای مبتنی بر رقابت‌پذیری و برنامه محوری

این گروه شامل سناریوهای اول، دوم و چهارم است و بهترین و مطلوب‌ترین شرایط ممکن برای رفع مشکلات و عدم موفقیت شهر جدید صدرا را شامل می‌شود. در این گروه حالت بحرانی وجود ندارد و عامل متمایزکننده آنها تفاوت در میزان حالات مطلوب و ایستاست. این

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۷۱

گروه بیشترین تعداد وضعیت مطلوب را بین سناریوهای دیگر گروه‌ها به خود اختصاص داده‌اند. به طوری که میزان وضعیت مطلوب در این گروه ۳۸ درصد از ۴۶ درصد وضعیت مطلوب کل سناریوها، وضعیت نسبتاً مطلوب ۲۲ درصد از ۳۴ درصد وضعیت نسبتاً مطلوب کل سناریوها و صفر درصد از ۲۰ درصد وضعیت نامطلوب و بحرانی کل سناریوهای با سازگاری بالا را تشکیل می‌دهند. ویژگی این سناریوها شامل: الف) جلوگیری از بالا رفتن بی‌رویه قیمت زمین، مسکن و زمین‌خواری و همچنین تقویت مسکن اجتماعی در مقایسه با دیگر مسکن حمایت‌شده با همکاری بخش خصوصی، ب) انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر صدر، ج) توسعه و گسترش شهر جدید صدرا در اراضی بکر و نسبتاً بکر که دارای مرکزیت و نیروی بالقوه برای توسعه باشد، د) در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی و محیطی برای توسعه شهر صدرا و ارتقای کیفیت محیطی آن، هـ) تکمیل شهر جدید صدرا مطابق با نیازهای اقتصادی، اجتماعی و خواسته‌های مردم، و) رعایت فاصله زمانی بین آنها، ز) گسترش و توسعه مطلوب شهر صدرا با اتکا به توان صدرا و کاهش فاصله زمانی بین آنها، ح) حذف مداخله‌گری مستقیم دولت از تصدی امور اجرایی در این شهر، ح) ایجاد زیرساخت مطلوب برای سرمایه‌گذاران و تسهیل فرآیند جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و همچنین توسعه خدمات شهری در این شهر، ط) کاهش نسبی قیمت زمین و مسکن در شهرهای جدیدی مانند صدرا، متناسب با درآمد افراد ساکن در آنها، ی) بالا بردن سرعت ساخت و تکمیل خدمات و زیرساخت‌های شهرهای جدیدی مثل شهر صدرا با حمایت دولت در کوتاه‌مدت به منظور افزایش تمایل به سکونت در آنها، ک) ظرفیت‌سنجی توسعه کوتاه‌مدت و نهایی توسعه مادرشهرها و شهرهای بزرگی مانند شیراز جهت ایجاد و تکمیل شهرهای جدید در اطراف آنها، ل) متنوع نمودن گروه‌های ساکن در شهر جدیدی مانند شهر صدرا به معنای ایجاد اختلاط جمعیتی و جذاب این شهر برای ورود و سکونت طبقات متوسط و متوسط روبه بالای درآمدی در آن است.

۵-۶- سناریوهای گروه دوم: حفظ وضع موجود

در این گروه یک سناریو مشاهده می‌شود که سناریوی سوم است. این گروه ۸ درصد از ۴۶ درصد سناریوی با وضعیت مطلوب و ۱۲ درصد از ۳۴ درصد سناریو با وضعیت نسبتاً مطلوب را دربرمی‌گیرد. ویژگی‌های این گروه شامل: الف) بازنگری در زمینه ساخت و تکمیل واحدهای مسکونی شهر جدید صدرا با در نظر گرفتن خواسته‌ها و تمایلات خانوارهای ساکن در آنها، ب) انتقال برخی از صنایع قابل جابه‌جایی به شهر صدرا متناسب با شرایط طبیعی و انسانی آن، ج) در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی و محیطی برای توسعه شهر صدرا و ارتقای کیفیت محیطی آن، د) تکمیل شهر جدید صدرا مطابق با نیازهای اقتصادی، اجتماعی و خواسته‌های مردم، هـ)

رعایت فاصله مناسب از مادرشهر شیراز با توجه به خودکفا شدن شهر صدرا و کاهش فاصله زمانی بین آنها، و) گسترش و توسعه مطلوب شهر صدرا با اتکا به توانبخش خصوصی و حذف مداخله‌گری مستقیم دولت از تصدی امور اجرایی در این شهر، ز) کاهش نسبی قیمت زمین و مسکن در شهرهای جدید متناسب با درآمد افراد ساکن در آنها، ح) بالا بردن سرعت ساخت و تکمیل خدمات و زیرساخت‌های شهرهای جدیدی مثل شهر صدرا با حمایت دولت در کوتاه‌مدت به منظور افزایش تمایل به سکونت در آنها، ط) ظرفیت‌سنجی توسعه کوتاه‌مدت و نهایی توسعه مادرشهرها و شهرهای بزرگی مانند شیراز جهت ایجاد و تکمیل شهرهای جدید در اطراف آنها، ی) متنوع نمودن گروه‌های ساکن در شهر جدید صدرا به معنای ایجاد اختلاط جمعیتی و جذاب این شهر برای ورود و سکونت طبقات متوسط و متوسط روبه بالای درآمدی در آنها است.

۵-۷- سناریوهای گروه سوم: شرایط بحرانی و نامطلوب

این گروه از سناریوها وضعیت بحران را شامل می‌شود و شامل سناریوی شماره (۵) است. این گروه صفر درصد میزان حالت‌های مطلوب، صفر درصد حالت نسبتاً مطلوب و ۲۰ درصد حالت بحران را در بر گرفته است. مقایسه درصد فراوانی حالت مطلوب و بحران این گروه با گروه‌های دیگر نشان‌دهنده وضعیت بحران در پیش روی شهر صدرا در این گروه است. از جمله ویژگی‌های این گروه از سناریوها می‌توان به: الف) عدم توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم و نگرش صرفاً کالبدی به ساخت شهرهای جدید، ب) عدم توجه به رعایت کردن حداقل فاصله مجاز بین شهر جدید صدرا و شهر شیراز، ج) عدم توجه به نیازهای شغلی و خدماتی شهر جدید صدرا، د) عدم توجه به اقتصاد و وضعیت نابسامان و رو به افزایش سطح قیمت زمین و مسکن موجود در شهر جدید صدرا، ه) عدم حمایت دولت و نهادهای ذی‌ربط از تکمیل و ساخت شهرهای جدیدی مانند صدرا و اعمال سیاست‌های متناقض توسعه شهری و سیاست‌های رقیب برای این‌گونه شهرها مانند تقویت شهرهای کوچک و میانی، و) عدم توجه به ظرفیت‌سنجی توسعه کوتاه‌مدت و نهایی توسعه مادرشهرها و استفاده از مدل‌های ریاضی جهت پیش‌بینی و ایجاد شهرهای جدید، ز) عدم توجه به گروه‌بندی و ادغام درست جمعیت و پیش‌بینی جمعیت براساس مدل‌های ریاضی بدون در نظر گرفتن نیازها و خواسته‌های مردم اشاره کرد.

۶- نتیجه‌گیری

سناریونویسی یکی از روش‌هایی است که به مدیران کمک می‌کند که علاوه بر تهیه برنامه‌ریزی‌های متعدد برای رویدادهای غیرمترقبه، جهت‌گیری درستی نسبت به سایر رویدادهای آینده داشته و موضوعات مختلفی را در کانون توجه خود قرار دهند. ترسیم سناریوهای محتمل برای آینده و بررسی شرایط و ویژگی‌های آن، این امکان را در اختیار مدیران و برنامه‌ریزان قرار می‌دهد تا خود را برای رویارویی با تهدیدهای پیش رو و همچنین بهره‌برداری از فرصت‌های آینده آماده سازند. در این راستا هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با تأکید بر شهر صدرا و رویکرد آینده‌پژوهی بوده است. نتایج تحقیق نشان داد که ۵ سناریو با سازگاری بالا و ۸۱۷ سناریو با سازگاری ضعیف پیش روی توسعه و بهبود وضعیت شهر جدید صدرا قرار دارد که اعتماد کردن به سناریوهای ضعیف، غیرمنطقی و سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی برای آنها غیرعملی و ناممکن خواهد بود. در بین سناریوها تعداد وضعیت‌های مطلوب بر وضعیت‌های نسبتاً مطلوب و بحرانی برتری دارد و بیشترین فرض‌ها را تشکیل داده است. از ۵۰ وضعیت احتمالی در سناریوهای با سازگاری بالا ۴۶ درصد (۲۳ وضعیت)، وضعیت مطلوب، ۳۴ درصد (۱۷ وضعیت)، وضعیت نسبتاً مطلوب و ۲۰ درصد هم وضعیت بحرانی (۱۰ وضعیت از ۵۰ وضعیت)، دارند. از میان ۵ سناریوی با سازگاری بالای پیش روی بهبود وضعیت شهر صدرا تعداد ۳ سناریو با وضعیت مطلوب و نسبتاً مطلوب وجود دارد که شرایط امیدوارکننده‌ای را برای بهبود وضعیت این شهر در آینده نشان می‌دهد. همچنین یک سناریو در حالت حفظ وضع موجود و یک سناریو هم در حالت نامطلوب و بحرانی قرار گرفته است. از بین سناریوهای با سازگاری بالا، سناریوی شماره ۱ بهترین وضعیت را برای آینده شهر صدرا دربرگرفته است که دارای بیشترین وضعیت مطلوب بین سایر سناریوهای با سازگاری بالاست. درنهایت سناریوها با توجه به قربانی که در بین آنها وجود داشت به ۳ گروه تقسیم‌بندی شدند. هرکدام از این گروه‌ها شامل چند سناریو با ویژگی‌های تقریباً مشترک با تفاوتی جزئی در یک یا چند وضعیت از میان ۱۰ عامل اصلی بوده‌اند که شامل:

سناریوهای گروه اول که شرایط مطلوب با رویکردهای مبتنی بر رقابت‌پذیری و برنامه‌محوری را دارا بوده و شامل سناریوهای اول، دوم و چهارم می‌شد.

سناریوهای گروه دوم که بیشتر بر حفظ وضع موجود تأکید داشتند و سناریو سوم را دربرمی‌گرفت.

سناریوهای گروه سوم که در شرایط بحرانی و نامطلوب قرار داشت و سناریوی پنجم را شامل می‌شد.

با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان سناریوهای برنامه‌محور را برای بهبود وضعیت شهرهای جدید پیشنهاد داد که شامل:

≠ جلوگیری از بالا رفتن بی‌رویه قیمت زمین، مسکن و زمین‌خواری و همچنین تقویت مسکن اجتماعی در مقایسه با دیگر مسکن حمایت‌شده با همکاری بخش خصوصی؛

≠ انتقال صنایع از مادرشهر شیراز به شهر صدرا؛

≠ توسعه و گسترش شهر جدید صدرا در اراضی بکر و نسبتاً بکر که دارای مرکزیت و نیروی بالقوه برای توسعه باشد؛

≠ در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی و محیطی برای توسعه شهر صدرا و ارتقای کیفیت محیطی آن؛

≠ تکمیل شهر جدید صدرا مطابق با نیازهای اقتصادی، اجتماعی و خواسته‌های مردم؛

≠ رعایت فاصله مناسب از مادرشهر شیراز با توجه به خودکفا شدن شهر صدرا و کاهش فاصله زمانی بین آنها؛

≠ گسترش و توسعه مطلوب شهر صدرا با اتکا به توان بخش خصوصی و حذف مداخله‌گری مستقیم دولت از تصدی امور اجرایی در این شهر؛

≠ ایجاد زیرساخت مطلوب برای سرمایه‌گذاران و تسهیل فرآیند جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و همچنین توسعه خدمات شهری در این شهر؛

≠ کاهش نسبی قیمت زمین و مسکن در شهر جدید صدرا متناسب با درآمد افراد ساکن در آنها؛

≠ بالا بردن سرعت ساخت و تکمیل خدمات و زیرساخت‌های شهرهای جدیدی مثل شهر صدرا

با حمایت دولت در کوتاه‌مدت به منظور افزایش تمایل به سکونت در آنها؛

≠ ظرفیت‌سنجی توسعه کوتاه‌مدت و نهایی توسعه مادرشهرها و شهرهای بزرگی مانند شیراز جهت ایجاد و تکمیل شهرهای جدید در اطراف آنها؛

≠ متنوع نمودن گروه‌های ساکن در شهرهای جدیدی مانند شهر صدرا به معنای ایجاد اختلاط جمعیتی و جذاب این شهرها برای ورود و سکونت طبقات متوسط و متوسط روبه بالای درآمدی در آنها.

کتابنامه

۱. بزی، خدارحم و افراسیابی راد، محمدصادق. (۱۳۸۸). «سنجش و ارزیابی موفقیت و کارایی شهرهای جدید». *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، دوره ۱. شماره ۲. ۱۳۴-۱۱۱.
۲. تقوایی، مسعود و حسینی‌خواه، حسین. (۱۳۹۶). «برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده‌پژوهی و سناریونویسی (مطالعه موردی: شهر یاسوج)». *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*. ۶ (۲۳). ۸-۳۰.
۳. خاکپور، براتعلی و امیری، عقیل. (۱۳۸۹). «شهرهای جدید ایران اهداف اولیه، واقعیت امروز». *دومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری*، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
۴. خیرگو، منصور و شگری، زینب. (۱۳۹۰). «توسعه فرایند سیاست‌گذاری با استفاده از راهبرد آینده‌نگاری». *فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت نظامی*. ۱۱ (۴۲). ۷۱-۱۰۲.
۵. زالی، نادر و بهشتی، محمدباقر. (۱۳۸۸). «شناسایی عوامل کلیدی توسعه منطقه‌ای با رویکرد برنامه‌ریزی بر پایه سناریو (مطالعه موردی: استان آذربایجان شرقی)». *نشریه برنامه‌ریزی و آمایش فضا*. ۱۵ (۱). ۴۱-۶۳.
۶. زالی، نادر و عطریان، فروغ. (۱۳۹۵). «تدوین سناریوهای توسعه گردشگری منطقه‌ای بر اساس اصول آینده‌پژوهی (مورد مطالعه: استان همدان)». *مجله آمایش سرزمین*. ۱۸ (۱). ۱۳۱-۱۰۷.
۷. زبردست، اسفندیار. (۱۳۸۶). «بررسی عملکرد شهر جدید هشتگرد در جذب سرریز جمعیت». *مجله جغرافیا و توسعه*. ۵ (۱۰). ۵-۱.
۸. سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۹۵). *سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کهگیلویه و بویراحمد*. انتشارات سازمان برنامه و بودجه کشور.
۹. شرکت عمران شهر جدید صدرا. (۱۳۸۴). «شهر فردا شهر سالم». *نشریه داخلی و تخصصی*. ۱۰ (۱). ۸.
۱۰. شکوه، محمداجزاء. (۱۳۸۱). «یک مدل توسعه‌ای برای شهرهای جدید: تجربه شهرهای انگلستان». *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*. ۱۷ (۲-۳). ۱۲۳-۱۱۴.
۱۱. شولتز، کریستیان نوربرگ. (۱۳۸۱). *مفهوم سکونت: به‌سوی معماری تمثیلی*. ترجمه: ایمان محمدی، تهران: نشر آگاه.
۱۲. عدالتخواه، محمد. (۱۳۷۳). «ملاحظات در خصوص جایگاه شهرهای جدید در نظام شهری ایران». در: *مجموعه مقالات شهرهای جدید، فرهنگی جدید در شهرنشینی*. تهران: شرکت عمران شهرهای جدید وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی.

۱۳. علیپور، حسین و سبحانی، نوخت. (۱۳۹۶). «تحلیل جایگاه شهرهای جدید در نظام فضایی کلان‌شهر تهران». *فصلنامه مطالعات مدیریت شهری*. ۹(۳۲). ۱۱۶-۱۰۱.
۱۴. فرزین، محمدرضا. (۱۳۸۲). «بررسی و نقد برنامه‌ریزی گردشگری ایران و چالش‌های اصلی در برنامه چهارم». در: *مجموعه مقالات سمینار بررسی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران*. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی و سازمان ایران‌گردی و جهانگردی.
۱۵. فقیهی، ابوالحسن. (۱۳۸۲). «زمینه‌های فرهنگی توسعه گردشگری». در: *مجموعه مقالات سمینار بررسی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه گردشگری در جمهوری اسلامی ایران*. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
۱۶. قرخلو، مهدی و عابدینی، اصغر. (۱۳۸۷). «ارزیابی چالش‌ها و مشکلات شهرهای جدید و میزان موفقیت آنها در ایران: شهر جدید سهند». *فصلنامه مدرس علوم انسانی*. ۱۳(۱). ۱۹۱-۱۶۵.
۱۷. قرخلو، مهدی و همکاران. (۱۳۸۸). «جایگاه شهرهای جدید در توسعه مسکن». *مجله مسکن و محیط روستایی*. ۲۸(۱۲۵). ۳۵-۱۸.
۱۸. کاظمی، مهدی. (۱۳۸۲). «بررسی اثرات اقتصادی و فرهنگی توسعه جهانگردی از دیدگاه ساکنان». *فصلنامه مطالعات جهانگردی*. ۱(۳). ۱۶-۱.
۱۹. کاظمی، مهدی. (۱۳۸۹). *مدیریت گردشگری*. چاپ دوم. تهران: انتشارات سمت.
۲۰. محسنی، رضا علی. (۱۳۸۸). «گردشگری پایدار در ایران، کارکردها، چالش‌ها و راهکارها». *فصلنامه فضای جغرافیایی*. ۹(۲۸). ۱۷۱-۱۴۹.
۲۱. یغفوری، حسین و آقائی، واحد. (۱۳۹۰). «تحلیلی بر جاذبه‌های گردشگری شهری و نقش آن در تحول اقتصادی مورد نمونه: اردبیل». *اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران*. آذرماه ۱۳۹۰. دانشگاه فردوسی مشهد.

References

1. Adalatkhah, M. (1994). **Considerations regarding the position of new cities in Iran's urban system; New City Articles Collection**, New Culture in Urbanism; Tehran: New Cities Development Company affiliated to the Ministry of Housing and Urban Development. (in persian).
2. Alipouremail, H., Sobhani, N. (2018). **Analysis of the position of new cities in the Tehran metropolitan space system**. *Urban Management Studies*, 9(32), 101-116. (in persian).
3. Amer, M., Daim, T. U., & Jetter, A. (2013). **A review of scenario planning**. *Futures*, 46, 23– 40. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2012.10.003>

4. Bazi, Kh. & Afrasiabi Rad, M. S. (2009). **Assessing and evaluating the success and efficiency of new cities**, urban and regional studies and research, (1) 2, 134-111. (in Persian).
5. Bell, W. (2003). **Foundations of Futures Studies: History, Purposes, and Knowledge** (Vol. 1). New Brunswick. NJ: Transaction Publishers.
6. Faghihi, A. (2003). **Cultural Fields of Tourism Development**, Proceedings of the Seminar on Tourism Development Policies and Programs in the Islamic Republic of Iran, Tehran: Allameh Tabatabai University. (in Persian).
7. Farzin, M. R. (2003). **A Study and Critique of Iran's Tourism Planning and the Main Challenges in the Fourth Program**, Proceedings of the Seminar on Tourism Development Policies and Programs in the Islamic Republic of Iran, Tehran: Allameh Tabatabai University and the Iran Tourism and Travel Organization. (in Persian).
8. Firman, T.; *New town development in Jakarta metropolitan region: A perspective of spatial segregation*, *Habitat International* 28, 2004.
9. Gharkhloo, M., & Abedini, A. (2008). **Assessing the Challenges and Problems of New Cities and Their Success in Iran: Sahand New City**, Quarterly Journal of Teacher of Humanities, 13 (1), 191-165. (in Persian).
10. Gharkhloo, M., Shabani Fard, M., Hosseini, A., & Ahadzadeh, S. (2009). **The position of new cities in housing development**, Journal of Housing and Rural Environment, 28 (125), 35-18. (in Persian).
11. Godet, M. and P. Durance (2011). *Strategic Foresight for Corporate and Regional Development*, Dunod and UNESCO.
12. Grayson, L. E. (1987). **Who and How in Planning for Large Companies: Generalizations from the Experiences of Oil Companies**. Springer.
13. Hui, E C.M., Lam Manfred C.M., *A study of commuting patterns of new town residents in Hong Kong*, *Habitat International*, Vol. 29, 2005.
14. Kazemi, M. (2003). **Investigating the economic and cultural effects of tourism development from the perspective of residents**, Journal of Tourism Studies, 1 (3), 16-1. (in Persian).
15. Kazemi, M. (2010). **Tourism Management**, Second Edition, Tehran: Samat Publications. (in Persian).
16. Kelliher, A., Daragh, B. (2015). *"Design futures in action: Documenting experiential futures for participatory audiences"*. Futures 70, pp.36-47.
17. Khaingoo, M., & Shokri, Z. (2011). **Develop a policy process using a foresight strategy**. Journal of Military Management, 11 (42), 71-102. (in Persian).
18. Khakpour, B., & Amiri, A. (2010). **New Cities of Iran Preliminary Objectives, Today's Reality**, Second Conference on Urban Planning and Management, Mashhad, Ferdowsi University of Mashhad. (in Persian).
19. Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provincial Statistical Yearbook (2016). **Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provincial Management and Planning**

Organization, Publications of the National Autonomous Program Organization. (in Persian).

20. Mahmud, J. (2011). **City foresight and development planning case study: Implementation of scenario planning in formulation of the Bulungan development plan.** Masini, E. (2006). Rethinking futures studies. *Futures*, 38(10), 1158–1168.

21. Martelli, A. (2014). *Models of Scenario Building and Planning: Facing Uncertainty and Complexity.* Springer.

22. Martin, B. & Johnston, R. (1999). *Technology foresight for wiring up the national innovation system: experiences. In Britain, Australia and Newzealand.* *Technological Forecasting and Social Change*, 60(1), 37-60.

23. Mohseni, R. A. (2009). **Sustainable Tourism in Iran, Functions, Challenges and Strategies,** *Geographical Space Quarterly*, 9 (28), 171-149. (in Persian).

24. Sadra New City Development Company (2005). **Tomorrow's City Healthy City,** *Internal and Specialized Journal*, 10 (1), 8. (in Persian).

25. Schultz, C. N. (2002). **Concept of residence: by allegorical architecture,** translation: Mohammadi, I. Tehran: Agah Publishing. (in Persian).

26. Sharpley, R. (2002). *Tourism: A Vehicle for Development? In R. sharpely, & D. J. Teifer (Eds.), Tourism and Development: Concepts and Issues.* Clevedon: Channel View Publications.

27. Shokooh, M. A. (2002). **A Developmental Model for New Cities: The Experience of British Cities,** *Geographical Research Quarterly*, 17 (2-3), 123-114. (in Persian).

28. Slaughter, R. A. (2002). **Futures studies as a civilizational catalyst.** *Futures*, 34(3–4), 349–363. [https://doi.org/10.1016/S0016-3287\(01\)00049-0](https://doi.org/10.1016/S0016-3287(01)00049-0)

29. Slaughter, R. A. (2014). *“Knowledge Base of Futures Studies”*, the Futures Study Centre, Australia.

30. Taqvaee, M., & Hosseinihah, H. (2017). **Tourism Industry Development Planning Based on Future Methods, Research and Scenario Writing (Case Study: Yasuj City),** *Journal of Tourism Planning and Development*, 6 (23), 8-30. (in Persian).

31. Von Der Gracht, H. A. (2008). **The future of logistics: Scenarios for 2025.** <https://doi.org/10.1007/978-3-8349-9764-7>

32. Wack, P. (1985). **Scenarios: uncharted waters ahead.** *Harvard Business Review September–October.*

33. Yaghfour, H., & Aghaei, V. (2011). **An analysis of the attractions of urban tourism and its role in the economic transformation of the sample; Ardabil,** First Conference on Urban Economy of Iran, December 2011, Ferdowsi University of Mashhad. (in Persian).

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شهرهای جدید در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی .../۷۹

34. Zabrdast, E. (2007). **A study of the performance of Hashtgerd new city in attracting population overflow**, Journal of Geography and Development, 5 (10), 5-1. (in Persian).
35. Zali, N & F Atrian. (2016). **the development of regional tourism development scenarios based on the principles of futures studies (case study: Hamadan)**. Journal of spatial management planning, 8, pp: 107-131. (in Persian).
36. Zali, N., & Atrian, F. (2016). **Development of regional tourism development scenarios based on future research principles (Case study: Hamadan province)**. Land Management Magazine, 8 (1), 131-107. (in Persian).
37. Zali, N., & Beheshti, M. B. (2009). **Identification of key regional development factors with a scenario-based planning approach (Case study: East Azarbaijan province)**. Journal of Spatial Planning and Planning, 15 (1), 63-41. (in Persian).
38. Zegras, C., & Rayle, L. (2012). **Testing the rhetoric: An approach to assess scenario planning's role as a catalyst for urban policy integration**. Futures, 44(4), 303-318.

